

partier: *Mathilda* i »*Wilhelm Tell*», *Donna Anna* i »*Don Juan*», *Elsa* i »*Lohengrin*», *Rosina* i »*Barberaren i Sevilla*», *Margareta* i »*Faust*», *Violetta* i »*Den vilseförda*», *Elvira* i »*Ernani*», *Elisabeth* i »*Tannhäuser*», *Isabella* i »*Robert*» och *Isaura* i »*Vikingarne*». — »*Lilli Lehmann* var icke någon stor sångerska, men hon var däremot en mycket god och samvetsgrann sådan, och hennes kvinnliga skönhet och behagfulla uppträdande gjorde henne genast till en gunstling hos vår publik.»

Året före hennes första gästspel i Stockholm hade hon, i maj 1877, af tyske kejsaren personligen erhållit titeln kungl. kammarsångerska, »en utmärkelse som kom henne till del icke blott som ett erkännande af hennes stora förtjänster som konstnärinna, utan äfven som ett tecken af den stora ynnert hon genom sitt älskliga uppträdande vunnit vid det kejsrerliga hofvet». Utom en del andra utmärkelser i hennes hemland, blef hon i Stockholm dekorerad med medaljen »*Litteris et artibus*», som efter utförandet af *Isauras* parti i *Hallströms* opera »*Vikingarne*» i maj 1879 tilldelades henne »som ett rättvist erkännande af det både musikaliskt och dramatiskt konstnärliga sätt, hvarpå hon förstått att gifva gestalt och lif åt en af de sparsamma företeelserna på den inhemska litteraturens område».

Under en turné i Amerika gifte hon sig år 1888 med tenorsångaren *Paul Kalisch*.

Augusta Sophie Vilhelmine Schou. *K. St. T.* 17 maj 1878.

Född i Köpenhamn den 4 nov. 1854 (dotter af garfvarmästaren *N. C. Schou* och *Sophie Frederikke Iversen*). Hon debuterade på det Kongelige Teater i Köpenhamn den 24 maj 1876 som *Vilhelmine* i *Du Puy's* operacomique »*Ungdom og Galskab*», gjorde redan då mycken lycka och blef Köpenhamnspublikens förklarade gunstling; hennes röst var en fenomenalt hög sopran. I Stockholm uppträdde hon endast en gång, som *Adina* i »*Kärleksdrycken*». »Han mottogs visserligen med aktningfull uppmärksamhet, men likväl icke med så stort bifall som man hade väntat sig med anledning af den popularitet hon åtnjöt i sitt fädernesland.» Ett nytt uppträdande, som *Nattens drottning* i »*Trollflöjten*», var bestämdt att äga rum, men detta omöjliggjordes genom den stora olikhet,

som, beträffande detta parti, förefanns i det danska partituret och det som användes på den svenska operascenen.

Den 6 aug. 1880 blef hon gift med premierlöjtnanten, sedermera kaptenen i danska marinen *O. G. Lütken* (född 1849, död 1906), känd som författare af sjökrigshistoriska arbeten. Som gift fortsatte hon vid teatern till 1887, men uppträdde sedan flera gånger som gäst. Hon afled den 26 sept. 1910.

Emma Wilhelmina Lindström, född Qvist. *K. T:ne* 1 juli 1878—30 juni 1888.

Född i Axberg den 14 juni 1850 (dotter af landbrukaren *Qvist* och *Johanna Christina Lundqvist*). Elev vid baletten den 1 juli 1863, figurantska 1 juli 1867, dansös 1 juli 1872 till 30 juni 1878 då hon öfvergick till aktris-staten, efter att ett par år ha deltagit i undervisningen vid elevskolan. Hennes första roll vid talscenen blef *Dorine* i »Tartuffe». Under hennes tioåriga anställning vid de kungliga teatrarne fick hon bl. a. utföra *Gina Ekdahl* i Ibsens »Vildanden», hvilken kräfvande uppgift hon fick sig tilldelad redan vid detta styckes första upptagande på Kungl. Dramatiska Teatern den 30 jan. 1885. För öfrigt uppträdde hon mästadels i mindre roller. Hon afled i Stockholm den 9 maj 1896. — Gift med den skicklige maskinmästaren vid Kungl. Stora Teatern *Peter Fredrik Lindström* (född 6 nov. 1840, död 21 sept. 1893).

Anders Rudolf Sewon. *K. T:ne* 1 juli 1878—30 juni 1883.

Född i Stockholm den 16 aug. 1850 (son af kamreraren *Anton Benjamin Sewon* och *Anna Dahlström*). År 1873 ingick han vid Teknologiska institutet, men hans studier blefvo snart afbrutna då han på grund af sin röstbegåfning uppmanades att ägna sig åt scenen. Efter några års sångstudier för *Oscar Arnoldson* vann han inträde vid Kungl. Teatrarne elevskola den 1 sept. 1875. Medan han ännu kvarstod som elev fick han uppträda som *Escamillo* i »Carmen», öfverflyttades där-efter på aktörsstat och tillhörde operascenen i fyra år. Bland hans roller där må nämnas: *Mercutio* i »Romeo och Julia», *Nelusco* i »Afrikanskan», *Papageno* i »Trollflöjten», *Amonasro* i »Aida» och *Mossul* i »Konung för en dag». Efter sitt engagemang vid Kungl. Teatrarne var han spelåren 1883—1885

anställd vid svenska operan i Kristiania, då han bl. a. utförde *Almaviva* i »Figaros bröllop», *Mefistofeles* i »Faust», *Bazil* i »Barberaren i Sevilla» och *Sulpiz* i »Regementets dotter». Han uppträdde sedan hos Josephson och Holmquist på Nya Teatern i Stockholm.

Karl Gustaf Oskar Eugen Sternvall. K. T:ne 1 juli 1878—30 juni 1881.

Född i Stockholm den 12 nov. 1852 (föräldrarna voro lifjägaren hos konung Carl XV *Peter Adolf Sternvall* och *Carolina Emilia Bergström*). Elev den 1 juli 1875 erhöll han af Knut Almlöf och sedan af Anders Willman sin sceniska uppfostran. Efter tre års anställning vid Kungl. Teatrarne, där han endast utförde mindre roller, kom han till Stora Teatern i Göteborg först under Frans Hedbergs båda spelår, 1881—1883, och därefter under Lorentz Lundgrens sex år, 1883—1885 och 1886—1890. Under det spelår, 1885—1886, som Stora Teatern, Lundgren oåtspord, hade uthyrts åt Wilhelm Rydberg, bildade Sternvall tillsammans med skådespelaren Erik Skotte eget sällskap, som under september 1885 förhyrde Stora Teatern i Göteborg och därefter under fyra månader Mindre Teatern därstädes, hvarefter sällskapet under vårmånaderna 1886 uppträdde i de sydsvenska städerna. Sedan Lundgren hösten 1886 återupptagit sin afbrutna verksamhet å Stora Teatern, kvarstod Sternvall där till våren 1890, då det Lundgrenska sällskapet genom en ny hyresmans ingripande splittrades. Sternvall var sedan anställd vid Svenska Teatern i Stockholm (Victor Holmquist) 1890—1891, vid Södra Teatern 1892—1896, därefter vid Vasateatern (Albert Ranft) och vid sällskap i landsorten, tills han år 1911 lämnade scenen.

Under sin Göteborgsperiod var Oskar Sternvall onekligen en af denna teaters stödspelare. Han var denna scens père noble, men användes äfven i en mängd komiska gubbroller. Bland de många olika roller, som han där utförde förtjäna följande att anföras: *Polonius* i »Hamlet», *Kammarherre Brattsberg* i »De ungas förbund», *Borgmästare Stockman* i »En folks fiende», *Rektor Kroll* i »Rosmersholm» samt de rent komiska *Professor Golluritz* i »Sabinskornas bortröfvande» och *Konsul Gunderman* i »Den stora klockan».

Vid sidan om sin sceniska verksamhet ägnade sig Oskar Sternvall ända från ungdomen med förkärlek åt den botaniska vetenskapen och förvärfvade sig småningom anseende som en af vårt lands mera framstående botanister. — Gift i Göteborg den 10 febr. 1883 med skådespelerskan *Anna Byström*, men skild 1903.

Ida Fredrika Johanna Hodell. K. T:ne 1 juli 1878—30 juni 1881.

Född i Stockholm den 1 nov. 1859 (fosterdotter af bagaremästaren *Carl Hodell* hvars namn hon antog). Elev den 1 sept. 1874 till 1878, då hon fick aktriskontrakt. Under elevtiden fick hon bl. a. spela *Fanfan* i »Familjen Benoiton» och *Agnès* i »Fruentimmersskolan», hvilken roll kan anses som hennes egentliga debut, den 2 maj 1877. Bland hennes roller under de år hon var engagerad vid de kungliga scenerna må anföras hennes på samma gång poetiska och tjufpojksaktigt skälmske *Puck* i »En midsommarnattsdröm» *Suzanna de Villiers* i »Sällskap där man har tråkigt», *Julie* i »Berezinas ros», *Margareta* i »Uppfostran» och *Louise* i »Snedsprång». År 1881 medföljde hon Frans Hedberg till Göteborg då denne började sin verksamhet på Stora Teatern därstädes. Sedan detta företag efter två år upphört, kom hon till Södra Teatern i Stockholm, hvilken hon dock efter några års engagement på grund af sjuklighet måste lämna.

Ida Hodell var en både i Stockholm och Göteborg mycket omtyckt skådespelerska, hvars täcka utseende och behagfulla spel gjorde henne särdeles användbar, isynnerhet inom ingenuetacket. Hon var »en talang, där samvetsgrannheten, konstnärligheten och anspråkslösheten tillsammans bildade ett ovanligt sympatiskt helt, som alltid verkade anslående och ej sällan fullständigt eröfrade åskådaren».

Efter ett flerårigt bröstlidande afled hon i Stockholm den 19 dec. 1891, endast 32 år gammal.

Algot Lange. K. T:ne 1 nov. 1878—30 juni 1884.

Född i Kalmar den 17 april 1850. Efter att hafva fått sin uppfostran i Stockholm, blef han student i Uppsala 1869, tog därefter preliminärexamen till hofrätten, men nögrades af brist

på medel lämna Uppsala och tog 1872 anställning vid Svenska Teatern i Helsingfors, som då äfven hade en lyrisk repertoar, hvarigenom Lange fick tillfälle att odla sina rika musikaliska anlag och utbilda sin välljudande stämma. Han användes emellertid äfven i det dramatiska facket, så att han efter någon tid t. ex. fick uppträda den ena kvällen som *Wilhelm Tell* och den följande som *Wilhelm* i »Axel och Walborg». Våren 1877 afgick han från Helsingforsteatern och begaf sig till Paris, där han uppehöll sig ett år, hvarunder han studerade sång för Bussine och samtidigt bevistade lektionerna vid konservatoriet. Återkommen till Stockholm fick han debutera på operascenen den 27 sept. 1878 som *Lothario* i »Mignon» och den 20 okt. som *Bellamy* i »Villars dragoner», hvarefter han genast erhöll fast anställning. Under sommaren 1882 fortsatte Lange sina studier i Paris och sedan i London, där han instuderade *Mefistofeles'* parti i Boitos opera, som blef hans främsta parti då han återkom till Stockholm och som han utförde vid denna operas första uppförande på Kungl. Stora Teatern den 26 febr. 1883. Under de sex år han kvarstod vid Kungl. Teatrarne blef han flitigt använd i vidt skilda roller såsom *Almaviva* i »Figaros bröllop», *Jacob* i »Josef i Egypten», *Germont d. ä.* i »Den vilseförda», *Don Juan*, *Mefistofeles* i Gonnods och Boitos operor, *Escamillo* i »Carmen» *Nevers* och *Saint Bris* i »Hugenotterna», *Figaro* och *Bazil* i »Barberaren i Sevilla», *Alfonso* i »Leonora» m. fl. »Med sin mjuka vackra basbaryton, sitt smakfulla föredrag och sin dramatiska talang, understödd af en för scenen särdeles lämplig, smidig och elegant figur, vann han publikens stora sympatier, hvarför han efterlämnade ej ringa saknad, då han hösten 1884 öfvergick till operascenen vid det Kongel. Teater i Köpenhamn».

Vid nämnda scen framkallade han redan vid sitt första uppträdande som *Don Juan* en verklig bifallsstorm. Han kvarstod där i elfva år, alltjämt synnerligen högt värderad af såväl publik som kritik.

Efter afgången från den danska operascenen år 1895 ägnade sig Lange åt sånglärarens kall, och såsom sådan gjorde han sig till målsman för den Müller-Brunowska metoden, som han studerade för den danske sångläraren Tørsleff och för sångpedagogen Georg Herrmann i Leipzig, och öfver hvilken

metod han sedan höll föreläsningar först i Köpenhamn och sedan i mars 1899 i Stockholm, där de väckte mycken uppmärksamhet, särskildt för hans skarpa utfall mot Fritz Arlbergs sångmetod, framställd i dennes bok »Försök till en naturlig och förnuftig grundläggning af tonbildningsläran». Föröfrigt framhöll Lange sin sångmetod i ett par på Albert Bonniers förlag utgifna böcker, »Om sång», 1898, och »Om tonbildning i sång och tal», 1900. Då han på våren 1899 öfverflyttade till Stockholm började han äfven här gifva sånglektioner. Men hans alltmera oroliga lynne gaf honom ingen ro och redan följande året lämnade han Sverige och bosatte sig i Paris, där han afled den 14 mars 1904.

Algot Lange ingick 1876 i Helsingfors äktenskap med pianisten *Ina Blenda Augusta Forstén* (född i Helsingfors den 24 dec. 1856 och kusin till operasångaren Filip Forstén). Fru Ina Lange, känd som författarinna under pseudonymen Daniel Sten, har sedan 1890-talet hållit uppmärksammade föreläsningar i musikhistoria. Hon är äfven en talangfull klavecin- och klavikordspelerska.

Julius Wilhelm Rydberg. K. T:ne 1 nov. 1878—30 juni 1880.

Född i Stockholm den 26 juni 1850 (föräldrarna voro redaktören *Carl Henrik Rydberg*, den bekante utgifvaren af tidningen »Kapten Puff», och *Emma Wilhelmina Adelaide Forsslund*). År 1870 blef han elev vid musikkonservatoriet, där han erhöll undervisning i sång och deklamation, hvarjämte han tog enskilda lektioner för Bertha Bock (s. m. fru Tammelin). Hösten 1871 engagerades han vid Svenska Teatern i Helsingfors, där han kvarstod i fyra år. Han uppträdde där i några operor och gjorde särskild lycka som *Farinelli* i den på sin tid mycket omtyckta sångkomedien »*Farinelli eller Kungen och sångaren*». Sedan försökte han sig vid talscenen och uppmärksammades som *Hyllos* i Runebergs sorgespel »*Kungarne på Salamis*» då detta stycke, den 5 febr. 1873, skaldens födelsedag, gafs för första gången i Helsingfors. Hösten 1875 öfvergick han till Nya Teatern i Göteborg, som året förut inköpts af kakelugnsmakaren August Ringnér, hvilken med sig hade förenat den som en synnerligen insiktsfull teaterledare kände skådespelaren Gustaf Gustafsson som scenisk direktör. Där fick Rydberg en

mycket stor repertoar och uppträdde i mycket olika roller från *Hamlet* till en af de mest burleska buffafigurerna i Lecocqs operett »Giroflé-Girofla». Där spelade han *Ossip* i »Familjen Danicheff» (Elmlunds roll på Kungl. Dramatiska Teatern) och *Beaumarchais* i Brachvogels skådespel »En lektion på harpa» och många andra stora roller. Efter tre års framgångsrikt arbete vid Göteborgsteatern lämnade han emellertid denna scen för att försöka sin lycka i hufvudstaden. Här debuterade han den 1 nov. 1878 på Kungl. Dramatiska Teatern som *Richard Sheridan* och erhöll genast fast anställning. Vid de kungliga scenerna kom han dock ej till stor användning. Bland hans roller därstädes kunna dock nämnas *Darnley* i Björnsons »*Maria Stuart* i Skottland» och *Henri d'Albret* i »*Drottning Margaretas sator*». Hösten 1880 tog han åter anställning vid Göteborgsteater, som Emil Hillberg då förhyrt och hvars styresman denne var till februari 1881, hvarefter Rydberg för egen räkning förhyrde teatern och spelade där under mars-maj med större delen af Hillbergs sällskap. När sedan Frans Hedberg från hösten 1881 blef Göteborgsteaterns direktör under två år var Rydberg en af de bärande krafterna vid denna scen, som han äfven tillhörde under spelåret 1883-1884, då Lorentz Lundgren öfvertagit Stora teatern i Göteborg. Hösten 1884 bildade Rydberg eget sällskap, hvarmed han under ett år reste i landsorten, för att under spelåret 1885-1886 ännu en gång blifva Göteborgsteaterns direktör. Efter ett par års uppehåll fortsatte han sedermera med eget sällskap i landsorten åren 1888-1891 och, efter några års engagement vid olika sällskap, åter med eget sällskap 1896-1897, hvarefter han lämnade scenen.

Wilhelm Rydberg var en man med stora kunskaper, särskildt i lefvande språk, och han hade en stor beläsenhet på skilda områden. Som teaterledare hade han ett mycket godt omdöme och ett utprägladt ordningssinne, och han höll alltid en synnerligen god repertoar, uppuren af goda förmågor. Att han, då han ännu var i sin fulla kraft, vid endast 48 års ålder lämnade scenen berodde på ekonomiska svårigheter att sammanhålla sitt sällskap. Han ägnade sig sedan åt agenturverksamhet tills sjukdom och motgångar tillstötte och förlamade hans arbetskraft.

Efter långvarigt lidande afled han å Sabbatsbergs sjukhus

den 12 maj 1915. — Gift i Göteborg den 7 nov. 1881 med skådespelerskan *Hulda Wilhelmina Lindelöw*.

Selma Ek. *K. T:*ne 1 nov. 1878—30 juni 1887; *gästspel:* 27 febr. —13 juni 1888, 11 ggr. *K. Op.* 15 aug. 1888—30 juni 1890; *gästspel:* 26 nov. 1891 och 4 april 1892, 2 ggr; ånyo 11—28 maj 1893, 4 ggr, och 30 dec. 1895—26 jan. 1896, 5 ggr.

Född i Stockholm den 3 sept. 1856 (fosterdotter af ståthållaren *Carl Erik Lagerstråle*). Hon blef år 1873 sängelev vid musikkonservatoriet, där fröken *Ellen Bergman* och professor *Julius Günther* voro hennes lärare; senare studerade hon äfven för *Louise Henriette Viardot*. Sedan hon afgått från konservatoriet gjorde hon sin första debut på Kungl. Stora Teatern den 27 febr. 1878 som *Agatha* i »Friskyttan» och väckte redan från första stunden uppmärksamhet genom den vackra stämman, det musikaliska föredraget och den dramatiska färg hon, fastän nybörjerska, visste att gifva åt rollen. Hennes andra debut ägde rum den 2 sept. som *Mathilda* i »*Wilhelm Tell*» och den tredje den 18 okt. som *Grefvinnan* i »*Figaros bröllop*». Hon fick därefter fast anställning, den ena uppgiften efter den andra anförtroddes henne, och med hvarje nytt parti gjorde hon snabba framsteg i publikens ynnest. Efter några få års förlopp bestod hennes repertoar af *Elvira* i »*Don Juan*», *Elisabeth* i »*Tannhäuser*», *Margareta* i »*Faust*» och »*Mefistofeles*», *Rezia* i »*Oberon*», *Blenda* i *P. A. Öhlanders* opera, *Nattens drottning* i »*Trollflöjten*», *Valentine* i »*Hugenotterna*», *Aida*, *Kristina Gyllenstjerna* i »*Gustaf Vasa*», *Elsa* i »*Lohengrin*», *Isaura* i »*Vikingarne*», *Philine* i »*Mignon*», *Micheline* i »*Advokaten Pathelin*», *Inez* i »*Afrikanskan*», *Julia* i »*Romeo och Julia*», *Sigrun* i »*Harald Viking*», *Neaga* i *Ivar Hallströms* opera och *Eva* i »*Mästersångarne i Nürnberg*».

Med undantag af höst- och vintermånaderna under spelåret 1887—1888 tillhörde Selma Ek operascenen oafbrutet till sommaren 1890. Under de närmast följande åren uppträdde hon som gäst i olika perioder. Vid de två sista af dessa uppträdanden sjöng hon, förutom åtskilliga af de förut nämnda partierna, *Desdemona* i *Verdis* »*Otello*», och i denna roll ägde hennes sista uppträdande på Kungl. Operan rum den 26 jan. 1896.

Selma Ek var framförallt en dramatisk sångerska. »Som skådespelerska utmärkte hon sig för en ovanlig förmåga att individualisera sina uppgifter, och att genom ett intelligent och talande stumt spel utfylla luckorna mellan de olika situationerna. Hon förstod att få fram karakteristiken äfven i grimering, hållning, klädsel och yttre uppträdande; hennes sätt, utseende och later voro alltid olika i de olika rollerna, något som icke bland våra sångerskor är så vanligt, som det onekligen borde vara. Hon förstod den svåra konsten att utbreda stämning omkring sig och att gifva åskådaren och åhöraren full illusion af att hon var den person hon framställde och icke blott nöjde sig med att föreställa den.»

I juni 1883 medföljde hon den turné som medlemmar af Kungl. Teaterns lyriska scen jämte hofkapellet och teaterns körpersonal gjorde till Göteborg och Köpenhamn. I sistnämnda stad uppträdde hon äfven våren 1886 på konserter.

Fröken Ek, som lämnade scenen vid ännu icke fyllda 40 år, har sedan lefvat ett oberoende privatlif i hufvudstaden.

Anna Maria Elisabeth (Anna-Lisa) Hwasser, sedan Fru Hwasser-Engelbrecht. *K. T:ne* 2 jan. 1879—23 maj 1880 (ej engagerad »på stat», utan för ett visst arfvode för hvarje uppträdande). *K. St. T.* gästspel 6 juni 1888 (vid fru Elise Hwassers afskedsrecett). *K. Dr. T.* 9 juni 1890. *K. Op.* 17 mars 1892. *K. Dr. T.* 20 mars 1893. *K. Op.* 8 maj 1894 och 11 mars 1895. *K. Dr. T.* 20 mars—11 maj 1898, 10 ggr.

Född i Solna församling den 16 aug. 1861. (Föräldrarna voro sekreteraren och ombudsmannen vid Kungl. Teatern, hofkamreraren *Daniel Hwasser* och hans maka, den berömda skådespelerskan *Elise Hwasser*, född *Jacobson*.) Tidigt röjdes Anna-Lisa Hwassers håg och begåfning för scenen, och modern ledde med sorgfällig ifver hennes anlag. Vid ännu ej fyllda 18 år debuterade hon på Kungl. Dramatiska Teatern den 2 jan. 1879 i titelrollen i Sardous komedi »Dora». Den unga debutanten väckte genast uppmärksamhet såväl genom den för en debutant ovanliga säkerhet i att fritt och otvunget röra sig på scenen, som också genom det sjäfulla spel och den korrekta replikbehandling hon visade sig vara mäktig. Hennes andra roll å samma scen blef *Anna Ivanowna* i »Danicheffarne». Under den tid af halfannat år som hon tillhörde de kungliga *Kungl. Teatrarne II.*

teatrarna utförde hon dessutom följande roller: *Tekla* i »Wallensteins död», *Ingeborg* i Oehlenschlägers sorgespel »*Kiartan och Gudrun*», *Fanny Merzon* i Augiers »*Fru Caverlet*», *Bérangère des Armoises* i Sardous komedi »*Skvallerherrskapet i Pont-Arcy*» och *Cuthona* i »*Kåre*».

Hösten 1880 öfvergick hon till Nya (numera Svenska) Teatern. Ett år senare ingick hon, den 15 okt. 1881, äktenskap med den vid samma scen verkande skådespelaren *William Engelbrecht*, hvarefter hon kallade sig *Hwasser-Engelbrecht*. Under de sex år, 1880—1886, som hon var anställd vid Nya Teatern, skapade hon en mängd framstående sceniska karaktärer i omkring ett femtiotal olika roller, bland hvilka må nämnas *Margareta* i Goethes »*Faust*», *Drottningen* i »*Don Carlos*», *Agnes* i »*Brand*», *Isabella* i »*Domaren i Zalamea*», *Hertiginnan de Septmont* i »*Främlingen*», *Ofelia*, *Desdemona*, *Florizel* i »*Ett besök*», *Berta* i »*Sanna kvinnor*», *Margareta* i »*Kungsämnena*», samt titelrollerna i »*Emilia Galotti*», »*Dyveke*» och »*Jungfrun från Orleans*».

Åren 1886—1889 tillhörde hon det sällskap, med hvilket hennes man bereste den svenska landsorten. Under dessa år uppträdde hon som *Fru Alving* i »*Gengångare*», *Julia* i »*Galeotto*», *Fru Birkner* i »*Kärlek*», *Drottningen* i »*Hamlet*», *Lady Tartuffe*, *Fru Inger till Östråt* m. fl. stora roller, alla utförda med sannt mästerskap. Den 6 juni 1888 medverkade hon vid sin moders afskedsrecett på Kungl. Stora Teatern som *Hertiginnan af Malborough* i »*Ett glas vatten*». Under spelåret 1889—1890 uppträdde hon endast sex gånger på Svenska Teatern, i oktober 1889 som *Fru Birkner* i »*Kärlek*» samt en gång, den 9 juni 1890 på Kungl. Dramatiska Teatern, då hon utförde titelrollen i »*Thérèse Raquin*».

Under det därpå följande spelåret var hon engagerad vid Svenska Teatern, som då, för ett spelår, förhyrdes af Victor Holmquist, där hon bl. a. spelade *Maria Stuart* i Björnsons »*Maria Stuart i Skottland*» och titelrollen i Ibsens »*Hedda Gabler*». Efter ett enstaka gästspel på Kungl. Operan i mars 1892 som *Hjördis* i »*Härmännen på Helgeland*», tillhörde hon under spelåren 1892—1895 sin mans sällskap i landsorten, men uppträdde äfven under dessa år vid några skilda tillfällen på de kungliga scenerna. Sälunda utförde hon *Fru Ingers* roll vid den föreställning som den 20 mars 1895 gafs på Kungl.

Dramatiska Teatern till firande af Henrik Ibsens 65-årsdag; vid en af fru Louise Fahlman gifven soiré på Kungl. Operan den 8 maj 1894 gaf hon en gripande framställning af *Arria* i »*Arria och Messalina*» och den 11 mars 1895 gaf hon jämte sin man på Kungl. Operan en mindre lycklig föreställning af »*Hamlet*», hvori hon utförde Drottningens roll. De följande spelären engagerad vid Albert Ranfts dramatiska afdelning, som då hade sitt hemvist på Vasateatern, uppträdde hon på våren 1898 som gäst på Kungl. Dramatiska Teatern, första gången i »*Fru Inger till Östråt*», som den 20 mars gafs till firande af Henrik Ibsens 70-årsdag, och sedermera som *Hertiginnan de Réville* i »*Sällskap där man har träkigt*». Sedan hon därefter under de fyra spelåren 1900–1904 haft engagement vid Svenska Teatern i Helsingfors, kom hon och hennes man hösten 1904 till Hugo Rönnblads sällskap; där förlorade hon sin man, William Engelbrecht, som under sällskapets vistelse i Sundsvall afled den 20 sept. sistnämnda år. Vid ett gästspel på Svenska Teatern i Helsingfors följande år drabbades hon själf af svår sjukdom, som för alltid nedbröt hennes kroppskrafter och gjorde henne delvis förlamad. Under sitt återstående lif förde hon en i hög grad sorglig tillvaro. Under de första åren intagen på Stockholms sjukhem kom hon sedermera till Stockholms stads allmänna försörjningsinrättning. I besittning af stor energi och med en brinnande kärlek till den konst, som hon i sin krafts dagar så framgångsrikt utöfvat, försökte hon sig vid minsta förbättring i hälsotillståndet än som direktis, än som recitatris. Sålunda gaf hon sig gång efter annan ut på turnéer med eget sällskap, men alltid med sorgligt resultat. De förmågor hon lyckades samla omkring sig voro helt naturligt af underordnad slag, hvartill kom att hennes egen obestridda talang ej var tillräcklig att öfverskyla hennes oförmåga att röra sig på scenen. Hon blef emellertid allt mer och mer nedbruten och måste slutligen alldeles afbryta sin verksamhet.

Anna-Lisa Hwasser var en högt begåfvad scenisk konstnärinna, som under andra förhållanden hade kunnat blifva vida mer än hon blef. Hon var dock en betydande tragedienne på sin tid — nu blef i stället hennes lif i verkligheten en hemsk tragedi under de senaste tolf åren af hennes lefnad.

Hon afled den 12 jan. 1918.

Nils Emil Hjertstedt. *K. Dr. T. debuter* 9 febr.—5 juni 1879, 9 ggr. *K. Op.* (dram. afdeln.) 1 sept. 1891—31 maj 1892.

Född i Piteå den 23 juli 1856 (son af handlanden *Nils Eberhard Hjertstedt* och *Amanda Theresia Borggren*). Han hade först ämnat välja köpmannabanan, men hans håg stod till teatern och 1877 ingick han vid Kungl. Teatrarnes elevskola, som då stod under Anders Willmans ledning. Under elevtiden, som varade i två år, debuterade han på Kungl. Dramatiska Teatern den 9 febr. 1879 som *Paul* i »Fregattkaptenen» och den 5 juni s. å. i titelrollen i *Molbechs skådespel »Ambrosius»*, och i den sistnämnda, mera kräfvande uppgiften lyckades han t. o. m. tillfredsställa ena af den tidens mest fruktade kritiker, Anders Flodman i *Aftonbladet*, som vitsordade att debutanten ägde »ej blott den inspirerade hjärtats värme, som detta parti mer än de allra flesta andra kräfvat, utan ock den trohjärtade naivitet och sangviniska bekymmerslöshet, som utgöra nödvändiga beståndsdelar i denna intressanta karaktär». Emellertid hade Hjertstedt redan förut gjort upp om engagement vid Nya (s. m. Stora) Teatern i Göteborg för spelåret 1879—1880. Efter detta spelårs utgång lämnade han teatern, ägnade sig under några år åt affärlifvet och deltog flitigt i det politiska lifvet på den liberala sidan, särskildt i Liberala valmansföreningen. Hösten 1886 återgick han likväl till teatern och blef af Kungl. Teatrarnes dåvarande direktör Anders Willman anställd som kontrollör, hvarjämte han såsom biträdande regissör fick i uppdrag att sätta i scen en del stycken på Kungl. Dramatiska Teatern, bl. a. Ibsens »Rosmersholm». I oktober 1888 öfvertog han ledningen af Svenska Teatern efter bolaget *Josephson-Holmquist-Frans Hedberg*, hvilket triumvirat endast hade ägt bestånd under september nämnda år. Under Hjertstedts regim var det som Stockholmspubliken i juni 1889 fick göra bekantskap med »Meiningarne». Som styresman för Svenska Teatern kvarstod han i två år, hvarunder han bl. a. gaf folklustspelet »Lifvet på landet», som till stor del tack vare *Victor Holmquists* ypperliga framställning af *Onkel Bräsig* blef en stor succés. Efter att så under spelåret 1890—1891 haft anställning som skådespelare hos *August Lindberg* vid Stora Teatern i Göteborg, tog han hösten 1891 engagement vid Kungl. Operans

dramatiska afdelning, hvarvid han uppträdde som *Albert* i »Elfjungfrun», *Demetrius* i »En midsommarnattsdröm» och *Thorolf* i »Härmännen på Helgeland». Spelåren 1892—1895 var han ordinarie förste regissör vid Kungl. Dramatiska Teatern, hvarefter han från hösten 1895 ledde »Ranft-Hjertstedt-turnén, som hufvudsakligen var baserad på komedien »Madame Sans-Gêne», men till följd af tilltagande sjuklighet sjukgades han snart öfverlämna ledningen i andra händer.

Hjertstedt, som, utom sin verksamhet som regissör och skådespelare, äfven verkat som öfversättare för scenen saknade ingalunda begåfning och ägde därtill stor energi och förmåga att taga initiativ — hvarpå ju bl. a. engagerandet af Meiningarne var ett bevis. Efter ett långt och svårt lidande afled han i Stockholm den 29 juni 1896. — Gift med *Aurore Hallongren* (död i Stockholm den 21 jan. 1918, 58 år gammal).

Thekla Falck, sedan Fru Hofer. *K. St. T. debut* 17 febr. 1879.

Född i Göteborg, där fadern var köpman. Sin första undervisning i sång fick hon af friherrinnan Adelaide Leuhusen, Christine Nilssons första sånglärarinna, hvarefter hon kom till Paris, där den berömda sångläraren Wartel fortsatte hennes utbildning. I sex år vistades hon i Paris, där hon åtnjöt undervisning äfven af madame de Lagrange. Studerade därefter för Levy i Wien och Eichberger i Dresden. Spelåret 1879—80 var hon engagerad vid Svenska Teaterns i Helsingfors operaafdelning och 1880—81 hos Emil Hillberg vid Stora Teatern i Göteborg, hvarefter hon hösten 1882 engagerades af Josephson och Holmquist vid Nya Teatern i Stockholm. Hon har dessutom uppträdt på Hofteatern i Weimer och kejserliga teatern i Petersburg. Vid sin debut på Kungl. Stora Teatern i Stockholm utförde hon *Rosinas* parti i »Barberaren i Sevilla». Sedan midten af 1890-talet har hon verkat som sånglärarinna i Stockholm och har som sådan varit mycket anlitad. — Gift med operasångaren *Theodor Hofer* (född den 8 april 1847, död den 13 febr. 1916; uppträdde som gäst på Kungl. Operan den 27 april och 20 maj 1896).

Ida Byström. *K. Dr. T.* 20 o. 22 maj 1879.

Född den 30 jan. 1853. Sina första dramatiska studier gjorde

hon hos fru Zelma Hedin, hvarefter hon erhöll engagement vid Svenska Teatern i Helsingfors spelåren 1873—78, där hon fick tillfälle att pröfva sina krafter i en mängd olika uppgifter, såväl dramatiska som lyriska. Under senare hälften af år 1878 åtnjöt hon undervisning af den berömda skådespelerskan madame Favart i Paris, dit hon begifvit sig sedan hon lämnat sin anställning i Helsingfors. På våren följande år kom hon till Stockholm, där hon på Kungl. Dramatiska Teatern uppträdde som *Cecilia* i »Kusinerna». Spelåren 1879—81 var hon anställd vid Nya Teatern i Stockholm (hos Josephson och Holmquist) och 1881—83 vid Stora Teatern i Göteborg (hos Frans Hedberg). Från Göteborg begaf hon sig till Paris, där hon bl. a. hade anställning vid Edenteatern. »Ida Byströms sceniska begåfnung ägnade sig bäst för naiva eller skålmska roller, hvarvid hon understöddes af en okonstlad grace och en frisk, naturlig glädthet, men äfven för känsligare uppgifter kunde hon gifva ett lyckligt uttryck». — Gift i Rom den 19 febr. 1895 med banktjänstemannen i Paris *Alfred Cail*.

Carl Wilhelm Emil Hillberg. *K. Tne* 1 juli 1879—30 juni 1880; ånyo 1 juli 1886—30 juni 1888. *K. Dr. T.* 1 juli 1888—30 juni 1897. *K. Op.* 30 mars 1893, 22 och 23 mars 1894, 2 april 1896 och 15 april 1897. Nya *K. Dr. T.* från 1 juli 1908.

Född i Stockholm den 18 febr. 1852 (son af handlanden *Fredrik Wilhelm Hillberg* och *Anna Dorotea Ericson*). Redan under skoltiden visade han anlag för den sceniska konsten — han uppträdde nämligen ofta som deklamator i den litterära föreningen »Fratres amicitiae», och han gjorde redan då intryck på sitt publikum genom sin djupa, klangfulla och manliga stämma. Efter år 1870 aflagd studentexamen och någon tids universitetsstudier i Uppsala, debuterade han på Kungl. Dramatiska Teatern den 17 febr. 1873 som *Benvolio* i »Romeo och Julia» och den 15 mars samma år på Kungl. Stora Teatern som *Härved Boson* i »Bröllopet på Ulfåsa», och han väckte från första ögonblicket uppmärksamhet genom ett uttrycksfullt ansikte, en ståtlig teaterfigur och en härlig stämma. På hösten samma år tog han anställning hos Wilhelm Åhman vid Nya Teatern i Göteborg, men stannade där ej längre än till våren 1874, då han for öfver till Finland och blef från 1 juli samma

är anställd vid Nya Teatern i Helsingfors, där han vann sina första lagrar.

Hösten 1878 kom han till Nya Teatern i Stockholm, som då innehades af fru Louise Stjernström, och väckte genast stor uppmärksamhet genom sitt originella och realistiska återgifvande af *Hertig de Septmonts* i »Främlingen» (den 19 okt. 1878). I denna roll »visade han prof på en realistisk uppfattning och en skärpa i karaktärsteckningen samt ett välde öfver sina framställningsmedel, som med ens gjorde honom till publikens gunstling». Under det spelår 1878—1879, som Emil Hillberg nu var engagerad vid denna scen, utförde han föröfrigt titelrollerna i *L'Arronges* lustspel »Doktor Klaus» (där han hade maskerat sig slående lik den bekante läkaren, professor Malmsten, hvartill denne lämnat sitt medgifvande) och i Paul Ferrièrs verskomedi »Tabarin», *Carl IX* i Alexandre Dumas' »Drottning Margot och hugenotterna» m. fl. större roller. — Vid nämnda spelårs början hade Fritz Ahlgrensson blifvit utsedd till teaterns förste regissör, kostymordonnatör och dekorationsmålare, men redan i januari hade misshällighet uppstått mellan honom och fru Stjernström, hvilket hade till följd Ahlgrenssons afgang från dessa befattningar; regissörskapet anförtröddes då, från februari månads början åt Hillberg, som därvid inlade mycken förtjänst med hänsyn till såväl uppsättningar som samspel.

Men redan följande spelår öfvergick han till de kungliga teatrarne, där hans första uppgift blef titelrollen i Paolo Giacomettis drama »Corrado» (27 sept. 1879). Därpå följde flera med stor framgång utförda roller. Han löste sådana olika uppgifter som *Wallenstein* i »Wallensteins död», *Sakförar Krogstad* i »Ett dockhem» (8 jan. 1880) och *Jacques* i »Gillets hemlighet» (3 maj 1880). En stor triumf firade Emil Hillberg som *Jago* i »Othello», där han tillfullo häfdade sitt anseende som en af våra yppersta karaktärsskådespelare. En storartad repertoar tycktes ligga öppen för honom, men plötsligt afbröts denna så vackra och lofvande verksamhet. Hans oroliga ande förledde honom att pröfva lyckan som egen teaterdirektör, och härtill yppade sig nu, såsom han trodde, ett gynnsamt tillfälle.

Ågaren af Nya Teatern i Göteborg, den rike och icke så

litet originelle kakelugnsfabrikören August Ringnér, hade nämligen tröttnat att för egen räkning drifva teaterverksamhet, som under sex år hade försakat honom en icke ringa ekonomisk förlust. Och så beslöt Hillberg att från den 1 okt. 1880 hyra denna teater, som han nu gaf namnet Stora Teatern. (Jämt en månad senare, den 1 nov., dog Ringnér vid 60 års ålder.)

Hillbergs plan bestod nu i att samtidigt upprätta en förstklassig tal- och sångscen, och för detta ändamål engagerade han de bästa krafter som stodo att få, tillsammans ett sällskap af omkring 50 personer, förutom en större orkester och kör. Säsongen, som började den 9 okt. 1880, inleddes med »Främlingen», hvarpå följde Calderons »Lifvet en dröm» och där efter en rad af framstående sceniska verk, skådespel, operor och operetter. Det storslagna, men alltför djärf tilltagna företaget blef emellertid af kort varaktighet, ty redan i midten af februari 1881 var detsamma, som inleddes under så lysande auspicer, slut.

Han återvände nu till Stockholm och tog, från hösten 1881, anställning vid den af Josephson och Holmquist ledda Nya Teatern. Flera af hans bästa skapelser framträdde nu. *Gerdt Bokpräntare* i Strindbergs »Mäster Olof» blef en ny glänsande triumf för skådespelaren. Denna roll blef en af hans mest helgjutna och fullblodiga skapelser.

Emellertid uppstod på hösten 1882 en konflikt mellan Hillberg och den ene direktören, Holmquist. Anledningen här till var en personlig kränkning, för hvilken skådespelaren vägrades upprättelse. Han lämnade då Nya Teatern och uppträdde som gäst under de närmast följande åren, 1882—1884. Från december 1882 till april 1883 spelade han hos Frans Hedberg på Stora Teatern i Göteborg, där han alldeles mästerligt utförde *Doktor Stockman* i Ibsens »En folkfiende», »detta stora, hjärtevarma, opraktiska och naiva barn, som han återgaf med den mest slående natursanning och på samma gång med den rikaste, mest mångskiftande poesi». Hans öfriga roller under detta gästspel voro *Birger Jarl* i »Bröllopet på Ulfåsa», *Gerdt Bokpräntare*, *Tartuffe*, *Hertig de Septmonts* och *Octave* i »Den hvita halsduken». Under samma spelår uppträdde han äfven vid Carl Otto Lindmarks resande sällskap. Större delen af spelåret 1883—1884 var han engagerad

vid Helsingforsteatern och uppträdde sedan under maj månad på Kristiania Teater, där isynnerhet hans återgifvande af *Pontus Bark* i »Sanna kvinnor» ädrog sig stor uppmärksamhet.

Hösten 1884 blef han åter fästad vid Nya Teatern i Stockholm, där han denna gång stannade i två spelår. Under dessa år skapade han åter några af sina bästa typer, såsom *Repholt* i »Ett besök», *Talbot* i »Orleanska Jungfrun», den gamle soldaten *Rémy* i »Claudie» och titelrollen i Ibsens »Brand», som blef en af hans mest storslagna skapelser.

Hösten 1886 öfvergick Hillberg till de kungliga teatrarnes dramatiska scen. Här kvarstod han nu i elfva år eller till utgången af spelåret 1896—1897. Spelåret 1888—1889 var han medlem af styrelsen för Kungl. Dramatiska Teaterns association. Bland de med en kraftig fantasi och en rikedom af mästerligt funna detaljer framställda figurer, som han under dessa år utförde, må framhållas: *Tartuffe*, gamle *Kampe* i »Det nya systemet» (22 mars 1887), *Ulrik Brendel* i »Rosmersholm» (15 april 1887), *Abbé Constantin* i *Cremieux'* och *Decourcelles* liknämnda komedi (22 febr. 1888), *Petruchio* i »Så tuktas en argbigga», *Paris* i »Giftbägaren», *Don Salluste* i »Ruy Blas», (14 jan. 1891), *Justitierådet* i »Familjelycka» (20 mars 1891), *Scarli* i »Stulen lycka» (18 sept. 1891), *Thiele* i »Af fri vilja» (18 jan. 1892), *Baron Gyllensköld* i »Moln» (27 okt. 1890), *Grefve Rudenfäldt* i »Skandalen i natt» (12 okt. 1891), *Konsul Ståhl* i »Ett ungarlshem» (20 okt. 1892) — de tre sistnämnda styckena af Knut Michaelson — *Samsthanaka* i det indiska dramat »Vasantasena» samt *Gustaf II Adolf* i »Regina von Emmeritz» (9 dec. 1894). I Echegarays stycken har han på ett mästerligt sätt tolkat de olika hufvudfigurerna: *Don Miguel* i »Galeotto» (24 okt. 1888), *Doktor Muntaner* i »Järn och blod» (24 okt. 1889), *Don Antonio* i »En kritikers debut» (9 mars 1892) och *Don Lorenzo* i »Helgon eller vansinnig» (6 april 1893), den sistnämnda rollen förut utförd å Kungl. Operan den 30 mars 1893 vid en af Hillberg gifven föreställning till förmån för Kungl. Teatrarnes pensionsinrättning. För samma ändamål gaf han å samma scen den 22 mars 1894 François Coppées femaktsskådespel »Under Stuarts fana», där han utförde *Lord Fingals* roll. Den 2 april 1896 och den 15 april 1897 gaf han likaledes enstaka föreställningar å Kungl Operan;

vid båda dessa uppfördes Calderons »Lifvet en dröm», hvori Hillberg första året uppträdde som konungasonen *Sigismund* och andra året som *Clotaldo*, vid hvilket tillfälle hans son, Gösta Hillberg, debuterade som Sigismund.

Under elfva år var han sedan borta från Kungl. Dramatiska Teatern. Med undantag af två spelår, 1901—1903, då han med en del unga förmågor företog en turné, benämnd »Sydsvenska skådebanan», var han under de öfriga åren fästad vid Albert Ranfts Stockholmsscener, 1897—1898 vid Vasateatern, där han den 14 mars 1898 som *Bisp Nicolas* i Ibsens »Kungsämnena» firade sitt 25-årsjubileum som skådespelare, och sedermera vid Svenska Teatern under spelåren 1898—1901 och 1903—1908.

Bland Hillbergs roller under den första af dessa båda perioder å Svenska Teatern förtjäna följande att omnämnas: *Örnulf* i »Härmännen på Helgeland», *Konung Gustaf I* i Strindbergs »Gustav Vasa» (17 okt. 1899), *Kardinal Azzelino* i Knut Michaelsons »En skugga», *Konsul Bernick* i »Samhällets pelare» och *Sakförare Krogstad* i »Ett dockhem»; och under spelåren 1903—1908: *Doktor Thomas Stockman* i »En folkfiende», som gafs vid hans 30-årsjubileum som skådespelare den 11 sept. 1903, *Don Manuel* i »Galeotto», *Guldstad* i »Kärlekens komedi», *Alessandro Alberino* i Buttis 4-akts-drama »Lucifer», *Don Antonio Gusteri* i samme författares drama »Lågor i dunklet», *Godsägaren Dag* i Björnsons »Daglannet», *Hans* i Strindbergs »Gillets hemlighet» och titelrollen i Tor Hedbergs skådespel »Johan Ulfstjerna» (första gången den 12 mars 1907).

Den 1 juli 1908 öfvergick Emil Hillberg till den ett halft år förut öppnade nya Kungl. Dramatiska Teatern, som han fortfarande (1918) tillhör. Bland de roller, som han å denna scen utfört, må nämnas: *Konsul Ståhl* i »Ett ungarlschem», *Wilhelm Arvik* i Bjönsons 3-akts lustspel »När det unga vinet blommar» (29 jan. 1910), *Biskop Brask* i »Mäster Olof», *Relling* i »Vildanden», *John Knox* i »Maria Stuart i Skottland», *Professor Ignaz Scharinger* i »Barnen», titelrollen i »Johan Ulfstjerna», *Doktor Stockman* i »En folkfiende», *Doktor Bernardi* i »Professor Bernardi», *Ulrik Brendel* i »Rosmersholm», *Ryttmästaren* i »Fadern» och titelrollen i »Adrian van der Werf». Hillberg har äfven i en rätt omfattande grad verkat som

öfversättare för scenen. Bland det trettiotal teaterstycken, som han från olika språk öfversatt, märkas särskildt »En fru som gifter bort sina vänner» af Lambert Thiboust och Charles de Courcy, »Ollonborrar» af Eugène Brieux, »Armod» af Anton Wildgans, »Litteratur» och »Damen med dolken» af Arthur Schnitzler, »Det gamla spelet om Envar» af Hugo von Hofmansthal, »Det stora skeppsbrottet» af Helge Rode, »Johan Gabriel Borkman» af Ibsen, »Paul Lange och Tora Parsberg» af Björnson samt »Broder Nicolai» af Ove Ansteinsson. Dessutom har han efter Hagbergs öfversättning bearbetat för scenen »Så tuktas en argbigga».

Emil Hillberg blef den 1 dec. 1891 tilldelad medaljen »Litteris et artibus» och utnämndes den 6 juni 1912 till riddare af Nordstjärneorden.

Den 12 aug. 1876 ingick han äktenskap med skådespelerkan vid Svenska Teatern i Helsingfors *Elisabeth (Lisen) Thulin*, född den 1 aug. 1849, engagerad hos Wilhelm Åhman spelären 1870—1872, därefter hos Knut Tivander samt slutligen vid Svenska Teatern i Helsingfors 1874—1878, hvarefter hon lämnade scenen.

»Ojämn och oberäknelig, en de våldsamma impulsernas man, har han än träffat pricken, än nöjt sig med en half träff och än snuddat förbi målet. Han har ibland kunnat nöja sig med att vara korrekt, men man har aldrig varit säker på att han ej hvilken dag som helst skulle skaka korrektheten af sig och ge en ny, intensiv och fullblodig karaktärsskildring. Han har varit den stora stilens bärare, ej blott i det klassiska dramat, utan äfven — där ett vidgande af gränserna varit möjligt — i det moderna skådespelet och i hvardagskomedien, och när vi tänka tillbaka till de senaste gångna årtiondenas svenska dramatiska konst, så finna vi att våra starkaste intryck äro förenade med Emil Hillbergs namn eller, låt mig säga, med vissa af hans skapelser.» (Georg Nordensvan, Dagens Nyheter den 11 sept. 1903.)

»I sina bästa ögonblick åstadkommer Hillberg verkligt storslagna, oförgätliga skapelser genom genialisk uppfattning, kraftig karakteriseringsförmåga samt ett osvikligt herravälde öfver uttrycksmedlen, hvartill komma en ståtlig gestalt, en manlig stämma samt en utomordentlig maskeringsförmåga.» (Aftonbladet den 11 sept. 1903.)

Johan Fredrik Malmsjö. *K. T:ne* 1 juli 1879—30 juni 1888. *K. Op.* 15 aug. 1888—30 juni 1898. *K. T.* 1 juli 1898—30 juni 1901.

Född i Ystad den 9 jan. 1853. Han kom till Stockholm 1870 och inträdde som elev vid Fria Konsternas Akademi där han fortfor att studera till 1875, då han beslöt att ägna sig åt scenen. Antagen till aktörselev den 1 sept. 1876 studerade han samtidigt under tre år sång vid musikkonservatoriet. Bland hans roller på operascenen må nämnas: *Scherasmin* i »Oberon», *Papageno* i »Trollflöjten», *Laertes* i »Mignon», *Valentin* i »Faust», *Miller* i »Nürnbergerdockan», *Kark* i »Den bergtagna», *Paris* i »Romeo och Julia» m. fl. Efter sin afgang från operascenen bosatte han sig i födelsestaden Ystad.

Maria Catharina Hull. *K. T:ne* 1 juli 1879—30 juni 1880.

Född i Vånga församling af Östergötlands län den 4 juli 1854. Elev den 1 juli 1878. Under det år hon var anställd vid operascenen utförde hon bl. a. *Marta* i »Faust» och *Marcellina* i »Figaros bröllop». Spelåret 1880—1881 var hon anställd vid Stora Teatern i Göteborg, som då innehades först af Emil Hillberg och sedan, mars—maj 1881 af Wilhelm Rydberg.

Ernst Axel Rundberg. *K. T:ne* 1 juli 1879—30 juni 1880; ånyo 1 juli 1882—30 juni 1888; *K. Op.* 15 dec. 1888—30 juni 1897 (tjänstledig 24 febr.—30 juni 1897).

Född i Stockholm den 3 jan. 1855. Föräldrarna voro kamarmusikus *Johan Axel Rundberg* (trumpetare i hofkapellet 1853—1880) och *Anna Catharina Carlström*. År 1874 blef han elev vid musikkonservatoriet, där han tog organistexamen. Sedan han från den 1 juli 1877 varit elev vid Kungl. Teatrarne elevskola under två spelår, erhöll han aktörskontrakt från den 1 juli 1879, men öfvergick året därpå till Nya Teatern (Josephson och Holmquist), där han dock ej kvarstod mer än ett spelår. Följande år, 1881—1882, idkade han sångstudier i Paris för professorerna *Saint-Yves Bax* och *Romain Bussine*. Efter hemkomsten därifrån återengagerades han vid operascenen, där han äfven blef sånglärare vid elevskolan. Bland de roller han utförde må nämnas: *Fenton* i »Muntra fruarna».

Laertes i »Mignon», *Tybalt* i »Romeo och Julia», *Bazil* i »Figaros bröllop», *Don José* och *Smugglarhövdingen* i »Carmen», *Monostatos* i »Trollflöjten», *Dickson* i »Hvita frun» och *Cassio* i »Otello», som var en bland hans bästa roller. Vid fru Sigröd Arnoldsons gästspel hösten 1891 uppträdde han som *Figaro* i »Barberaren i Sevilla», hvilket parti han inöfvade i all hast till följd af sjukdomsfall, och han sjöng därvid *seccorecitativen* på italienska med fru Arnoldson.

Från hösten 1893 blef han biträdande förste regissör vid Kungl. Operan och från och med följande spelår ordinarie innehafvare af nämnda befattning. Som scenisk ledare utvecklade han stor energi och arbetsamhet och hade obestridliga förtjänster på detta område. I början af år 1897 blef han emellertid utsatt för hänsynslösa angrepp af ett parti inom Operan, som begagnade sig af en lejd smädeskrifvare, för att störta honom. Denna hetsjakt mot den som regissör likväl synnerligen förtjänstfulle mannen ledde till att han måste lämna sin anställning som sångare och förste regissör med utgången af spelåret; redan i februari blef han dock försatt ur tjänstgöring, hvarvid han från många håll, ej minst från flertalet af operapersonalen, följdes af uppriktiga sympatier.

Efter sin afgång från Kungl. Operan bosatte sig Rundberg i Wien och verkade där under ett år som sånglärare, men återvände våren 1898 till Stockholm och tog hösten 1899 anställning som förste regissör vid Vasateatern, som då var den Ranftska operettscenen.

Jämsides med sin verksamhet vid teatern meddelade han en ganska omfattande enskild sångundervisning, hvarjämte han som ackompanjator deltog i flere konsertturnéer, särskildt tillsammans med Arvid Ödmann och Salomon Smith. I december 1894 tilldelades han medaljen »Litteris et artibus». Han afled i Stockholm helt plötsligt den 5 febr. 1901.

Axel Rundberg var två gånger gift, första gången den 27 maj 1884 med skådespelerskan vid Kungl. Teatrarne *Helga Adamsen*, hvilket äktenskap upplöstes genom skilsmässa (hvar efter hon sommaren 1894 ingick nytt äktenskap i Viborg med med. doktor Johannes Hoving), andra gången den 9 juni 1895 med operasångerskan *Adèle Almati*.

Per Johan Ossian Hamrin. *K. T:ne* 1 juli 1879—30 juni 1888. *K. Dr. T.* 1 juli 1888—30 juni 1898. *Dr. T.* 1 juli 1898—30 juni 1907. (Tjänstledig på grund af sjukdom under en stor del af spelåret 1906—1907.)

Född i Lycksele i Västerbottens län den 29 sept. 1855 (den andre i ordningen af 17 barn af kronofogden *Johan Olof Hamrin* och *Olivia Forsell*). Han genomgick Umeå läroverk, där han aflade studentexamen 1875 och inskrefs samma år som student i Norrlands nation vid Uppsala universitet. Under de fem terminer han vistades i lärdomsstaden, var han en ofta sedd och aldrig tröttnande amatör vid en mängd student- och sällskapsspektakel. Härigenom väcktes hos honom alltmer och mer lusten att ägna sig åt scenen, och i april 1878 sökte och erhöll han anställning som extra elev vid Kungl. Teatrarnes elevskola. Dessutom studerade han enskildt för skolans dåvarande föreståndare, Anders Willman. Af en tillfällighet kom han under denna sin elevtid att få uppträda. »Advokaten Knifving» skulle nämligen gifvas, och man hade förbisett att en roll i stycket, den tyskpratande barberaren *Kopp*, genom Wilhelm Nyfors' sjukdom ej var besatt, och nu fick Hamrin i en hast inöfva denna roll, som han första gången utförde på Kungl. Dramatiska Teatern den 18 mars 1879. Ett par veckor därefter fick han tillfälle att som *Löpar-Nisse* i »Wermländingarne» ytterligare visa sig som en förståga inom det komiska facket och blef så engagerad som skådespelare vid Kungl. Teatrarnes dramatiska scen från den 1 juli samma år. Där verkade han sedan oafbrutet till sin död, alltjämnt flitigt använd inom det komiska rollfacket. Bland den stora mängd roller han under denna tid utförde må nämnas *Lancelot Gobbo* i »Köpmannen i Venedig», *Chrysole* i »Lärdt folk i stubb», *Daniel Hejre* och *Månsen d. ä.* i »De ungas förbund», *Marktschreiern* i »Tillfället gör tjufven», *Job Kurk* i »Rika morbror», *von Dann* i »Kan ej», *Peder Rasmussen* i »Ambrosius», *Jan Mattson* i »Hårda sinnen», *Boniface* i »De båda döfve», *Aune* i »Samhällets pelare», *Ole Rass* i »Strandbybor», *Jyp* i »Onkel Sam», *Aktuarien Boje* i »Fästmanns soffan», *Henrik* i »Henrik och Pernille», *Nypon* i »Mycket väsen för ingenting», *Heinecke* i »Åra», *William Beck* i »Guldkarossen», *Cartahaut* i »Fregattkaptenen», *Jakob* i »Erasmus

Montanus» samt *Borgmästaren* i »Vid Breitenfeld» och *Patricio* i »Socorros inackorderingar», i hvilka båda sistnämnda roller han uppträdde vid den föreställning, som gafs på Dramatiska Teatern på hans femtioårsdag, den 29 sept. 1905, då han på mångfaldigt sätt hyllades af såväl publiken som kamrat- och vänkretsen.

Ossian Hamrins begåfning låg egentligen åt det komiska facket, men han kunde äfven röra sig vida utom detta område. I hög grad intelligent och utrustad med en liflig karaktäriseringsförmåga tillhörde Hamrin länge Dramatiska Teaterns gärna sedda artister.

Under spelåren 1891—1898 fungerade Hamrin dessutom som teaterassociationens sekreterare. Därjämte var han under en lång följd af år medlem af styrelsen för Dramatiska och Musikaliska artisternas pensionsförening, på hvars ekonomiska förkofran han nedlade ej ringa arbete och möda: under 1880—och 1890-talen arrangerade han artistbaler och konstnärskarnevaler till förmån för denna pensionskassa, och dessa tillställningar förskaffade densamma en inkomst af omkring 40,000 kronor. För denna sin nitiska verksamhet blef han tilldelad guldmedaljen »Illis quorum meruere labores». När Svenska Teaterförbundet på hösten 1894 hade bildats blef Ossian Hamrin dess förste ordförande och kvarstod på denna post till sista året af sin lefnad. Hamrin var alltjämnt själen i detta förbund, han var outtömlig på idéer till förbundets bästa, och genom sina kraftiga initiativ och sitt ihärdiga arbete bidrog han i väsentlig mån till skapandet af förbundets starka ekonomiska ställning. I besittning af en rätt betydande förmögenhet talang skref han ofta i kalendrars och tidningar uppsatser i ämnen från såväl det sceniska som andra områden.

Efter flerårig sjuklighet, och under det sista halfåret både till kropp och själ bruten, afled han å Kullatorps sjukhem vid Barkarby den 23 dec. 1907.

Sofia Elisabeth Carlson. K. T:ne 1 juli 1879—30 juni 1880.

Född i Stockholm den 12 nov. 1857 (fadern var gaständare). Elev den 1 juli 1878, hvarjämte hon åtnjöt sångundervisning af fru Fredrika Stenhammar. »Hon hade en mycket sympatisk stämma och hennes föredrag vittnade om känsla och sann

musikalisk begåfning.» Bland de få partier hon under sin ettåriga anställning vid den lyriska scenen utförde må nämnas: *Mercedes* i »Carmen» och *Barbarina* i »Figaros bröllop». Hösten 1880 blef hon engagerad hos Emil Hillberg vid Stora Teatern i Göteborg. Endast 24 år gammal afled hon i Stockholm den 8 mars 1882.

Anna Maria Wilhelmina Zetterberg. *K. T:ne* 1 juli 1879—30 juni 1888. *K. Dr. T.* 1 juli 1888—30 juni 1889; *gästspel* 14 jan.—23 april 1891. *K. Op.* (dramatiska afdelningen) 1 sept. 1891—30 juni 1892. *Dr. T. gästspel* 4 och 9 maj 1899, ånyo 28 och 30 jan. 1903.

Född i Stockholm den 2 april 1858 (dotter af guldsmeden *August Wilhelm Zetterberg* och *Gustafva Charlotta Hagström*). Balettelev 1866, figurantska 1 juli 1874, aktriselev 1 juli 1875. Redan tidigt fick hon uppträda i barnroller. Konstnärsgryet hos den unga adepten upptäcktes i elevskolan af *Anders och Hedvig Willman*, hvilka sedermera med aldrig svikande intresse till sin lefnads slut understödde sin skyddslings ärliga och entusiastiska sträfvanden, och af den framstående forna premierdansösen vid Kungl. Teatern, fru *Charlotte Törner*, erhöll hon en utmärkt ledning i plastikens svåra konst, på samma gång hon af fru Törner och hennes man, den gamle teaterkamreraren *Gösta Törner*, städse röntede den varmaste vänskap. Från 1 juli 1879 erhöll hon anställning som aktris vid de kungliga teatrarne, hvilkas dramatiska scen hon sedan tillhörde till utgången af spelåret 1888—1889. Bland roller, som hon under denna tid utförde må framhållas: *Généviève* i »*De onyttige*», titelrollen i »*Francillon*», *Claire de Beaulieu* i »*Herr Derblays giftermål*», *Karen Vahl* i »*En skandal*», *Julia* i »*Ga-leotto*», *Anna Ivanowna* i »*Danicheffarne*» och *Lucy Watson* i »*Sällskap där man har tråkigt*».

Då *Ernesto Rossi* 1885 och 1886 uppträdde i Stockholm hade *Anna Zetterberg* tillfälle att inför och emot honom uppträda som *Ophelia*, *Desdemona* och *Cordelia*, och ehuru hon ju redan förut löst betydande uppgifter, hade hon dock aldrig förr spelat med en sådan glöd och inspiration, och den store italienske skådespelaren lofordade henne varmt. På *Rossis* uppmaning reste hon sedermera till Paris för att fortsätta sina dramatiska och språkliga studier. Efter sitt år 1889 avslutade

engagement vid Kungl. Dramatiska Teatern återvände hon till Paris, där hon bereddes tillfälle att för François Coppé på originalspråket framsäga en af dennes monologer, hvilket inbragte henne smickrande loford af skalden. Hon for därefter till Rom, där hon med stöd af rekommendationer lyckades under år 1890 erhålla undervisning af den berömda tragediennen madame Ristori, som mycket intresserade sig för den unga skådespelerskan och inöfvade flera roller med henne, bl. a. *Julia* i »Romeo och Julia».

Efter att under vintern och våren 1891 ha uppträdt på Kungl. Dramatiska Teatern som *Rose Morel* i François Coppés »Pater noster» och som *Donna Maria* i Victor Hugos »Ruy Blas», var Anna Zetterberg under spelåret 1891–1892 engagerad vid Kungl. Operans dramatiska afdelning. Under detta år uppträdde hon i följande roller: *Vivette* i »Flickan från Arles», *Helena* i »En midsommarnattsdröm», *Clara* i »Egmont», *Dagny* i »Härmännen på Helgeland» och *Astrid* i »Marsk Stigs döttrar».

I oktober 1893 uppträdde Anna Zetterberg en gång på The Independant Theatre i London, då hon på franska språket utförde *Rose Morels* roll i »Le pater» (Pater noster), sedan författaren, hvilken, liksom äfven Alexandre Dumas fils, varmt rekommenderat skådespelerskan hos nämnda teaters direktör, på begäran gifvit sitt tillstånd till detta styckes uppförande — genom dekret af år 1889 hade af politiska skäl dess uppförande i Frankrike förbjudits. Ett sommaren 1896 aftaladt gästspel på Drurylaneteatern i London strandade på grund af teaterns direktörs plötsligt inträffade död. Hon skulle då, på rekommendation af Ristori på engelska språket ha utfört *Elvida Wangels* roll i Ibsens »Frun från hafvet» (»The lady from the sea») vid de festföreställningar, hvilka i juli nämnda år skulle ha ägt rum därstädes med anledning af prins Carls af Danmark förmälning med prinsessan Maud (sedermera norska konungaparet). Ännu en gång skulle hon dock komma att uppträda på en utländsk scen. Det var den 12 maj 1898 då hon på det Kongelige Teater i Köpenhamn utförde titelrollen i »Francillon», hvarvid hon vann odeladt bifall och berömdes för känsla, god skola och god diktion.

Sedan uppträdde hon endast vid ett par enstaka gästspel på Kungl. Teatrarne II.